

אינשטיין, אלברט (1879-1955)

(Albert Einstein). פיסיקאי יהודי, מאבות הפיסיקה המודרנית, אבי תורת היחסות, פיתח את תורת הקוואנטים ואת תורת הפוטונים וגילה את האפקט הפוטואלקטרי. א' נולד באולם (ULM) שבגרמניה, למד בשווייץ, וב- 1905 בעת שעבד במשרד הפטנטים בברן, פירסם מאמר על ה'תיאוריה המיוחדת של היחסיות', והמאמר הוציא את שמו בעולם. אחר-כך לימד א' פיסיקה באוניברסיטאות ברן, ציריך ופראג, וב- 1914 מונה לפרופסור באקדמיה הפרוסית למדעים ובמכון וילהלם קיסר לפיסיקה. ב- 1921 זכה בפרס נובל לפיסיקה. אחרי עלות היטלר לשלטון לא דרכה עוד כף רגלו על אדמת גרמניה. הוא פרש מהאקדמיה הפרוסית למדעים, התיישב בארצות-הברית ועד סוף ימיו עבד במכון ללימודים מתקדמים בפרינסטון. א' היה אויב מושבע של הנאציזם ושל כל משטר טוטליטרי. בינואר 1933 כתב: 'החשף הגדול שלי הוא, ששנאה זו ומגיפת הכוח יתפשטו ברחבי העולם כלו. הן נובעות כשטף מתחת לפני השטח, עד שהאזורים העליונים, מבודדים, נפחדים ורפי רוח, שוקעים גם הם'. הנאצים ביטלו את אזרחות הכבוד הגרמנית שניתנה לו ב- 1914, נוסף לאזרחותו השווייצית, עיקלו את רכושו, וקצבו על ראשו פרס בסך 50,000 מרקים. בהצהרה לעיתונות השווייצית אמר א': 'כל עוד הבחירה בידי, אחיה אך ורק במדינה שבה שוררים חופש פוליטי, סובלנות ושוויון לכל האזרחים'.

בארצות-הברית נטל חלק במאמצי ההצלה היהודיים וב- 1941 ניסה, לשווא, להשפיע על הנשיא פרנקלין דלנו רוזולט, בפנייה בכתב לאשתו, אלינור רוזולט, ובה הסב את שימת ליבה למדיניות משרד החוץ 'שאינה מאפשרת כלל מתן מיקלט באמריקה לבני-אדם רבים הראויים לכך, שהם קורבנות האכזריות הפשיסטית באירופה'. אלינור רוזולט דנה בדבר עם בעלה, בלי תוצאות. אחרי המלחמה מתח א' ביקורת גם על מדיניות שווייץ כלפי הפליטים, ואמר כי 'התייחסה בברוטליות לא מוצדקת גם כלפי אותם (פליטים) שהרשתה להם להיכנס לתחומה'.

שנאתו של א' לנאציזם היא שהניעה אותו, למרות היותו פציפיסט, לציין בפני רוזולט באוגוסט 1939, את האפשרות שגרמניה תרכוש כמות מספקת של אוראניום בשטחה של צ'כוסלובקיה שסופה זמן מה לפני-כן, כדי לייצר 'פצצות רבות עוצמה מסוג חדש, העלולות להרוס נמל שלם ועימו את השטח סביבו'. לכן המליץ שארצות-הברית תרכוש אוראניום מקונגו הבלגית (כיום זאיר). כאשר הגיע המכתב לידי רוזולט, לאחר פרוץ המלחמה, באוקטובר 1939, החלה הוועדה הארצית לחקר ההגנה לארגן את יצור פצצת האטום. במאי 1946, אחרי המלחמה ואחרי הטלת פצצות האטום הראשונות, הכריז א', שהיה נשיא הוועדה הארצית של מדעי הגרעין: 'שחרור כוח גרעיני שינה כל דבר, פרט לדרך חשיבתנו, וכך אנו נסחפים, בלתי חמושים, לקראת אסון... פתרון בעייה זו הוא עניין מרכזי לאנושות'.

א' היה ציוני מסור, מידידיו של חיים ויצמן, ביקר בארץ והרצה בה, והיה פעיל למען האוניברסיטה העברית וחבר בחבר הנאמנים שלה. במות וייצמן ב-1952 הציע לו בן-גוריון להיות נשיא ישראל, אך א' לא ראה את עצמו מתאים לתפקיד זה.